NOGIRONLIK. INKLYUZIYANING TA'LIMDAGI IMKONIYATLARI

Ollayorova Nigora
Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Filologiya fakulteti, Xorijiy til va adabiyoti yo'nalishi
107-guruh 1-bosqich talabasi
DOI:https://doi.org/10.5281/zenodo.24472615

Annotatsiya: Mazkur tezisda zamonaviy uzluksiz ta'lim tizimida inklyuziv ta'limni rivojlantirish, alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarni umumta'lim muassasalariga samarali jalb etish masalalari atroflicha yoritilgan. Nogironligi bo'lgan o'quvchilarning shaxsiy imkoniyatlari va intellektual salohiyatini to'siqlarsiz rivojlantirish, shuningdek, ta'lim muhitida ijtimoiy moslashuv mexanizmlari tahlil qilingan. Shuningdek, oila va maktab hamkorligida boshlang'ich sinflardanoq bag'rikenglik va o'zaro hurmat madaniyatini shakllantirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, nogironlik, alohida ta'lim ehtiyojlari, pedagogik yondashuv, imkoniyatlar tengligi, ijtimoiy moslashuv, shaxs kamoloti, ta'lim sifati.

Аннотация: В данном тезисе всесторонне освещаются вопросы развития инклюзивного образования в современной системе непрерывного образования и эффективного вовлечения детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательные учреждения. Проанализированы аспекты беспрепятственного развития личного потенциала учащихся с инвалидностью, а также механизмы их социальной адаптации в образовательной среде. Кроме того, даны научно-практические рекомендации по формированию культуры толерантности и взаимного уважения в сотрудничестве семьи и школы с начальных классов.

Ключевые слова: инклюзивное образование, инвалидность, особые образовательные потребности, педагогический подход, равенство возможностей, социальная адаптация, развитие личности, качество образования.

Abstract: This thesis comprehensively highlights the issues of developing inclusive education in the modern continuous education system and effectively involving children with special educational needs in general education institutions. It analyzes the aspects of unhindered development of the personal potential of students with disabilities, as well as the mechanisms of their social adaptation in the educational environment. Furthermore, scientific and practical recommendations are provided for fostering a culture of tolerance and mutual respect through family-school cooperation starting from primary grades.

Keywords: inclusive education, disability, special educational needs, pedagogical approach, equal opportunities, social adaptation, personal development, quality of education.

Kirish

Bugungi jadal globallashuv va innovatsion taraqqiyot davrida jamiyatning har bir a'zosiga, jumladan, alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan shaxslarga o'z salohiyatini to'la-to'kis namoyon etishi uchun teng imkoniyatlar yaratish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Ta'lim tizimida

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

inklyuziyani ta'minlash — bu shunchaki qog'ozdagi ko'rsatkich emas, balki nogironligi bo'lgan bolalarning sifatli bilim olishga bo'lgan huquqlarini har tomonlama kafolatlash va ularni jamiyatning to'laqonli a'zosiga aylantirish demakdir. Afsuski, jamiyatda saqlanib qolgan ba'zi noto'g'ri qarashlar va infratuzilmadagi cheklovlar hamon bunday o'quvchilarning tengdoshlari qatori bilim olishiga hamda o'ziga bo'lgan ishonchiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bois, umumiy o'rta ta'lim jarayonida inklyuziv yondashuvni to'g'ri tashkil etish va pedagoglarning bu boradagi kasbiy mahoratini oshirish bugungi kunning eng dolzarb pedagogik masalalaridan biridir.

Ta'lim tizimida inklyuziv yondashuvning nazariy asoslari va imkoniyatlar tengligi

Ta'lim jarayoni boshlangan ilk bosqichdanoq o'qituvchi bolaning jismoniy yoki rivojlanishidagi o'ziga xosliklariga qarab emas, balki uning shaxsiy qobiliyati, tafakkur doirasi va intellektual imkoniyatidan kelib chiqqan holda individual yondashishi zarur. Ilg'or pedagogik tajribalar ko'rsatishicha, alohida ehtiyojli bolalarni oddiy maktab muhitiga moslashtirish, ularga mos o'quv dasturlari hamda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish imkonini berish bolaning har tomonlama uyg'un rivojlanishini ta'minlaydi. O'qituvchi dars davomida topshiriqlarni taqsimlashda va sinfdagi faollikni baholashda har bir o'quvchining imkoniyatini inobatga olishi kerak. Agar sinf xonasida barcha o'quvchilarga mehr-oqibat va teng hurmat ko'rsatilsa, bolalarda bir-birini tushunish, hamdardlik va sog'lom ijtimoiy muhit shakllanadi. Bu esa o'z navbatida barcha o'quvchilarning ma'naviy va intellektual o'zlashtirish ko'rsatkichlarini yaxshilashga xizmat qiladi.

Oila va ta'lim muassasasi hamkorligida inklyuziv madaniyatni shakllantirish yo'llari

Bolalarda bag'rikenglik, adolat va o'zaro hurmat madaniyati nafaqat maktabda, balki oila bag'rida ham birdek shakllanishi lozim. Ko'p hollarda nogironligi bo'lgan bolalarni jamiyatdan ajratib qo'yish yoki ularga haddan tashqari zaif shaxs sifatida qarash bolaning kelajakda mustaqil hayot kechirishiga to'sqinlik qilishi mumkin. Maktab va oila o'rtasidagi uzviy hamkorlik ana shunday ijtimoiy to'siqlarni bartaraf etishda asosiy ko'prik vazifasini bajaradi.

Buning uchun quyidagi amaliy chora-tadbirlarni amalga oshirish yuqori samara beradi:

• **Ochiq muloqot va treninglar:** Ota-onalar yig'ilishlarida inklyuziv ta'limning ahamiyati, bolalar o'rtasida mehr-oqibatni kuchaytirish hamda alohida ehtiyojli bolalarning qiziqishlarini qo'llab-quvvatlash bo'yicha maxsus psixologik maslahatlar berib borish.

• **Moslashtirilgan o'quv muhiti va darsliklar:** Maktab binolarida to'siqsiz muhit yaratish, shuningdek, o'quv qo'llanmalarida barcha insonlarning teng huquqliligi va imkoniyatlarini aks ettiruvchi materiallardan keng foydalanish.

• **Tadbirlarni hamkorlik tamoyili asosida tashkil etish:** Sinfdan tashqari to'garaklar, ijodiy ko'rik-tanlovlar va madaniy tadbirlarda barcha o'quvchilarning birgalikda jamoa bo'lib harakat qilishini ta'minlash, ularda jamoatchilik va o'zaro yordam tuyg'usini kuchaytirish.

Pedagogik jamoa ota-onalar bilan birgalikda har bir bolaga nafaqat qo'llab-quvvatlashga muhtoj o'quvchi, balki jamiyatning teng huquqli, faol va bunyodkor fuqarosi sifatida qarashni singdirib borishi lozim.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ta'lim tizimida inklyuziv yondashuvni to'g'ri yo'lga qo'yish va teng imkoniyatlarni yaratish jamiyatning insonparvar, adolatli va barqaror rivojlanishining kafolatidir. Maktab va oila o'zaro hamjihatlikda harakat qilib, har bir bolaga bir xil darajada mehr va e'tibor qaratganda, alohida ehtiyojli o'quvchilar ham o'zining yashirin iste'dodi va imkoniyatini to'laqonli ochib ko'rsata oladi. Bu esa o'z navbatida mustaqil fikrlaydigan, o'ziga ishongan, jamiyatga moslashgan va mamlakat

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

taraqqiyotiga munosib ulush qo‘shadigan barkamol avlodni voyaga yetkazishda muhim poydevor bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasining "Ta’lim to‘g‘risida"gi Qonuni (O‘RQ-637-son). — Toshkent, 2020-yil 23-sentabr.
2. O‘zbekiston Respublikasining "Nogironligi bo‘lgan shaxslarning huquqlari to‘g‘risida"gi Qonuni (O‘RQ-641-son). — Toshkent, 2020-yil 15-oktabr.
3. Karimova V.M. Ijtimoiy psixologiya va amaliyot. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2012. — 184 b.
4. Mavlonova R., Vohidova N., Raxmonqulova N. Pedagogika nazariyasi va tarixi: Darslik. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2010. — 464 b.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.